

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

UDK: 378 (497.7)

ISSN: 1409-9187

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

2018-2019

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГОДИНА 8

VOLUME VIII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

2018 - 2019

ГОДИНА 8

VOLUME XIII

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

За издавачот/ For publisher
Проф.д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Мишко Цидров
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Editorial board

Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Misko Dzidrov, PhD
Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD

Редакциски одбор

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
проф.д-р Трајче Стојанов
проф.д-р Деспина Сивевска
проф. д-р - Ирена Китанова
проф. д-р Билјана Митевска Попевска
проф. д-р Даниела Коцева

Editorial staff

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD
Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD
Prof. Blaze Kitanov, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolova, PhD
Prof. Trajce Stojanov, PhD
Prof. Despina Sivevska, PhD
Prof. Irena Kitanova, PhD
Prof. Biljana Mitevaska Popevska, PhD
Prof. Daniela Koceva, PhD

Главен и одговорен уредник /

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска

Managing editor

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD

Технички уредник

доц. д-р - Верица Јосимовска

Editor in chief

Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Снежана Кирова
(англиски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova
(English)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office
Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krstе Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА
CONTENTS

Емилија Петрова Ѓорѓева МОДЕЛОТ НА ПОЗИТИВНА ДИСЦИПЛИНА - ФРИДРИХ ЦОНС ВО СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ	5
Снежана Мирасчиева УЧЕБНИКОТ – НОВ ПРЕДИЗВИК НА МЕДИУМСКАТА ДИДАКТИКА	15
Маријана Димитрова, Никола Смилков, Билјана Попеска, Снежана Јованова-Митковска УЛОГАТА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ И ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ВОЗРАСНИ И ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ	21
вон. проф. д-р Оливер Цацков БРЕГАЛНИЧКАТА ГОЛГОТА	29
вон. проф. д-р Даниела Коцева СЕКУЛАРИЗАЦИЈАТА И САКРАЛИЗАЦИЈАТА ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	37

Овој број од Зборникот на Факултетот за образовни науки му е посветен на проф. д-р Стеван Алексоски, по повод неговото заминување во пензија. Од името на благодарните колешки и колеги, од името на студентите, му посакуваме долги и плодни пензионерски денови. Ни беше чест што ја имавме привилегијата да соработуваме со човекот, научникот и професорот Стеван Алексоски, низ долгите години професионален растеж.

УЧЕБНИКОТ – НОВ ПРЕДИЗВИК НА МЕДИУМСКАТА ДИДАКТИКА

Снежана Мирасчиева

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Македонија
snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

Апстракт

Учебникот како наставно средство за работа на наставникот и ученикот е доминантен медиум во наставата. Следејќи го техничко-технолошкиот развој, формата во која се јавува значително се менува иако неговата намена, функција и цел остануваат исти. Трудот во таа смисла го третира прашањето за современ учебник во двете форми, печатена и електронска како нов предизвик на медиумската дидактика. Сосема јасна е констатацијата дека печатениот и е-учебникот н треба да се спротивставуваат како конкуренти, туку ќе бидат современи доколку ја следат современата воспитно-образовна ориентација а квалитетни доколку обезбедат услови за потребните дидактичко-методички вредности.

Клучни зборови: *учебник, печат, електронски, настава, средство, дидактика.*

THE TEXTBOOK - A NEW CHALLENGE OF MEDIA DIDACTICS

Snezana Mirascieva

Faculty of educational sciences, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

Abstract

The textbook as a teaching tool for the work of the teacher and the student is the dominant medium in teaching. Following the technical-technological development, the form in which it occurs significantly changes, although its purpose, function and goal remain the same. In that sense, the paper treats the issue of a modern textbook in both forms, printed and electronic, as a new challenge of media didactics. The conclusion is quite clear that the printed and the e-textbook should not compete as competitors, but will be modern if they follow the modern educational orientation and quality if they provide conditions for the necessary didactic-methodological values.

Keywords: *textbook, print, electronic, teaching, tool, didactics.*

Вовед

Медиумската дидактика е научна дисциплина која го проучува дидактичкото обликување на наставните медиуми и факторите кои ја определуваат примената на современите комуникациски медиуми во наставата. При дефинирањето на критериумите за дидактички дизајн и избор на наставни медиуми односно наставни средства можат да се консултираат бројни расправи кои се публикувани во последните децении. Во дидактичката литература особено внимание привлекуваат размислувањата на Е.Дели, Л.Ј.Бригс, Ј.В.Едлинг, Ј.Е.Кемп, Л.Плут. Критериумите ги класифицираат на различни начини, но се единствени во мислењето кога станува збор за неколку од нив како: обликот на информацијата (говор, број); степенот на веродостојност на информацијата; модалитетот на информацијата (слушна, визуелна, тактилна или комбинација од различни модалитети); учество на ученикот во процесот односно учеников субјективитет; улогата на наставникот во наставниот процес. Големината на групата која ќе го користи медиумот е исто така значаен критериум, како и ангажираноста на сетилата и природата на самото наставно градиво, искуството на ученикот, поставените цели. Критериумите за избор на дидактички медиуми всушност се темелат на дидактичките функции кои ги имаат дидактичките медиуми меѓу кои најдоминантен е учебникот. Во трудот вниманието ќе го насочиме кон класичниот печатен учебник и е-учебникот како облици кои се користат во наставниот процес на сите образовни нивоа кај нас, денес. Од тука и актуелноста на прашањето за дизајнирање и обликување на современ учебник што е нов предизвик пред медиумската дидактичка мисла.

Медиумската дидактика и учебникот

Со интензивниот развој на печатарската технологија и долгата традиција на поучување и учење, учебникот се појавува како печатена и дидактичко-методички обликувана книга со јасна намена за поучување, а подоцна и за учење. Со поимот дидактичка структура на учебникот се определува глобалниот распоред на градивото (организација и композиција) и неговата поделба на помали логички целини. Дидактичката структура на учебникот е составена од две основни компоненти: основен текст и дидактичка апаратура. Сите останати содржини што не се основен текст, но се во функција на основниот претставуваат дидактичка апаратура како: дополнителни текстови, илустративни прилози, систем на прашања и задачи како и систем за ориентација (вовед и содржина). Основниот текст е главниот, најобемниот и суштински дел на учебникот и претставува збир на информации (факти, сознанија, податоци) кои треба да се усвојат согласно наставната програма. Најчесто секој текст се однесува на една наставна единица која се обработува на еден наставен час. Основниот текст е поделен на повеќе целини а тоа е во функција на прегледност на содржините и олеснување на процесот на учење. Со цел за полесно разбирање на содржината,

основниот текст најчесто се дополнува со разни илустрации, слики, цртежи, графикони, фотографии. Во „класичниот печатен“ учебник по основниот текст, често се дополнува со краток текст (кој е всушност сиже на основниот текст) и е во функција на систематизација на градивото. Дополнителните текстови во учебникот содржат дополнителни објаснувања но не го прошируваат градивото туку го објаснуваат односно илустрираат на различен начин од оној во основниот текст. Графикон, поговорка, цртеж, извадоци од научно-популарна литература можат да бидат содржина на дополнителниот текст во учебникот.

Како современо и динамично наставно работно средство и составен дел на активниот процес на поучување и учење, учебникот заедно со прирачници, работни тетратки и работен апликативен материјал го сочинуваат учебничкиот пакет.

Во процесот на модернизација на учебникот, истражувачите настојуваат да создадат динамично работно средство односно педагошки документ од отворен тип со цел да го поттикнува развојот на високи ментални функции кај ученикот но и да го оспособат ученикот за користење на разни извори на знаење. Таквиот учебник значително ја менува позицијата на ученикот во воспитно-образовниот процес, од објект во активен субјект – конструктор на сопственото знаење.

Современиот учебник – нов предизвик на медиумската дидактика

Со поимот современ учебник денес се означуваат учебници кои се јавуваат во две основни форми: линеарна форма (сукцесивно се читаат страна по страна, поглавје по поглавје) што е одлика за класично печатен учебник и хипертекстуална форма (преглед на содржините во повеќе правци, дополнително објаснување на поими, отворање на додатни и дополнителни содржини) што е одлика на електронскиот учебник. За структурата и облиците на класичниот печатен учебник говоревме во претходниот пасус. Овде вниманието ќе го насочиме кон е-учебникот. Прашањата кои го задржаа нашето внимание се насочени во смисла на тоа: каква форма ќе има електронскиот учебник, дали ќе има книжна содржина, колку ќе се темели на хипертекстуална основа, на кој хипертекстуален систем ќе се темели имајќи ги во предвид дидактичките барања за изработка на учебник како наставно средство. Во таа смисла основните критериуми се однесуваат на специфичноста на наставната содржина, возраста на ученикот за кој е наменет, како и стручноста на авторите. Од тука и прашањата: што е електронска книга и која е нејзината функција, а што е електронски учебник се основните прашања кои се нов и силен предизвик на медиумската дидактика. Одговорот на овие прашања почнува од јасното дефинирање на поимите.

Во релевантната консултирана литература, евидентни се определби кои можат да се поделат во две групи. Првата група (Линч, Хилесунд, Сојер) се врзува во целост за хардверската и софтверска технологија на која функционира е-книга, истакнувајќи го значењето на прегледната технологија над содржината

на самата е-книга. Втората група (Пејс, Кокс, Мухамед, Мекнајт, Дарнли) се поврзува со содржината поместена во самата е-книга. Овие автори констатираат дека: „технологијата без добра содржина е форма без суштина“; електронската книга е дигитален текст видлив на компјутерски екран и не се зема во предвид уредот за прегледување односно е-читач; е-книгата е објавена книга чија содржина им е достапна на читателите во е-форма. Цениме дека акцентот треба да се стави на содржината на книгата а не на технологијата имајќи го во вид фактот дека техничко-технолошкиот развој рапидно се развива што го отежнува дефинирањето на поими поврзани со него. Покрај јасната дефиниција на поимите, второто клучно прашање се однесува на квалитетот на содржината на е-книгата. Покрај текстуалните форми и сликовни прикази, е-книгата може да има хипертекстуална мрежна структура на содржината како и аудио, аудиовизуелни и мултимедијални прикази на содржината. Овие обележја ги определуваат основните критериуми за дефинирање на поимот е-книга и тоа: текст во електронски формат кој е визуелно претставен пред читателот; софтверот да има значаен белег на книга; да има организациски клуч и доколку се користат други медиуми истите треба да бидат во функција на текстот. Со други зборови, е-книгата е „книголика“ содржина достапна по електронски пат. Е-книгата не познава временските и просторни ограничувања, ги намалува материјалните трошоци за производство и достава, овозможува брза повратна информација.

Сепак постои сврзна нишка меѓу печатената и електронска книга која се однесува на нивната основна намена, функција и цел.

Електронскиот учебник, покрај основните дидактички барања кои треба да ги исполни, формата во која се јавува му обезбедува одредени предности над печатениот учебник. Имено е-учебникот:

- овозможува учење со откривање, а ученикот го става во позиција на истражувач;
- е интерактивен, поттикнува на активна творечка работа;
- овозможува самостојна работа на ученикот;
- обезбедува подобра визуелизација на содржините со што во целост го почитува принципот на очигледност;
- овозможува мултимедијална презентација на содржините;
- обезбедува услови за индивидуализација на наставата, па секој ученик учи и напредува согласно своите потреби, можности, интереси и способности од една страна и секој ученик сам избира стратегии на учење согласно предзнаењата;
- е отворен систем за корекција и редијајнирање на содржините.

И печатениот учебник има свои предности во однос на е-учебникот, како:

- ученикот го користи со јасни и прецизни упатства од страна наставникот;
- непосредниот контакт на наставникот со учебникот има посебна и

незаменлива педагошка вредност;

- печатениот учебник е јасна, целовита и прегледна форма на наставните содржини достапна во секое време, независно од електронската технологија;
- е лесно пренослив, и погоден за употреба било каде и било кога;
- ученикот ја користи сопствената умствена мапа за усвојување на содржините;
- учениците на помала возраст полесно се снаоѓаат во линеарен систем на распоред на содржините;
- непосредниот контакт на ученикот со печатениот материјал (допир на хартијата, подвлекување, бележење) и личното доживување не може да се спореди со виртуелното доживување и технички ограничувања.

Што се однесува пак на ограничувањата на печатениот учебник, тие во исто време се предности на е-учебникот како:

- печатениот учебник има помалку можности за индивидуализација во однос на е-учебникот;
- печатениот учебник е повеќе пасивен и помалку интерактивен за разлика од е-учебникот;
- печатениот учебник е информациски ограничен;
- печатениот учебник не е динамична мултимедијална форма и покрај обидите за учебнички пакети;
- со печатениот учебник содржините се обработуваат сукцесивно, по однапред утврден редослед;
- не е економичен, формата се менува дури со следното печатење.

На крај не треба да се спротивставуваат двете форми на учебници. Тие не се конкуренти ниту антагонисти. Е-учебникот се појавува како обид да се надминат ограничувањата на печатениот со дополнување со бројни корисни опции, што значи дека се менува само концептот. Печатениот учебник може да се претстави во електронска форма (снимен на ЦД или ДВД), со што се зголемуваат неговите предности и прошируваат можностите. Од друга страна, добар е-учебник во себе има вградено еквивалент од печатен учебник.

Заклучок

Проучувањето на прашањето за современиот учебник не може да се минимизира на ниво на форма - печатен или електронски. Современиот учебник е повеќе од тоа. Се поставуваат низа дилеми околу прашањето за современиот учебник како: што е современ медиум, зошто се користи, колку современите медиуми помагаат за побрзо и креативно учење, како се напредува со употребата на современи медиуми во процесот на учење, колку нивната примена овозможува да се следи чекор со времето и светот денес. Секој современ учебник се темели на современа воспитно-образовна ориентација, во исто време ја поттикнува индивидуализацијата и социјализацијата, ги

негува и поттикнува способностите и навиките за перманентно образование и самообразование. Современиот учебник од педагошки аспект, покрај содржината обезбедува информативна, трансформативна, систематизирана, самоконтролна, самообразовна, интегративна, координациска и воспитна функција во процесот на учење. А во рамките на дидактичко-методичките вредности, учебникот и во печатена и во електронска форма има информативна, сознајна, систематизирана, индивидуализациска, самообразовна, координативна и интерактивна вредност. Колку некој учебник ќе биде функционален и современ зависи од неговите вредности. Идеален учебник нема, туку потребна е континуирана теоретско-практична работа за создавање на квалитетен учебник.

Користена литература

- [1] Bognar,L., Matijević,M.(2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
- [2] Sawyer,S.K.(2002).Electronic books:Their definition, Usage and Role in Libraries, *LIBRES:Library And Information Science Research*,12 (2), retriviedMarch 2010. from <http://www.libres.curtin.edu.au /libres12n2>
- [3] Stevanović, M.(2003). *Didaktika*. Rijeka,Digital Point
- [4] Tolić, :M.(2009). Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije, *Život i škola*, br. 22 (2/2009.), god. 55., 97-103.
- [5] Zujev, D.D. (1988).*Školski udžbenik*. Beograd:Zavod za udžbenike i nastavna sredstva